

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.12](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.12)

УДК 336.77.067

*В. В. Коваленко,
д. е. н., професор, професор кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет, Одеса
ORCID ID: 0000-0003-2783-186X*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*V. Kovalenko
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Banking,
Odessa National Economic University, Odessa*

LIQUIDITY RISK MANAGEMENT OF BANKS IN CONDITIONS OF FINANCIAL INSTABILITY

В статті досліджено сучасні особливості управління ризиком ліквідності банків України. Доведено, що ліквідність банків виступає підґрунтям для ефективного виконання своїх функцій та завдань банківською системою, тому що вона сприяє забезпеченню їх надійності, фінансовій стійкості та конкурентоспроможності. Визначено особливості процесу управління ліквідністю, який забезпечується як на макрорівні, через вплив регулятивних функцій урядів та центральних банків, так і на мікрорівні – через саморегулювання в кожному окремому банку. Наведено класифікацію чинників, що впливають на рівень ліквідності банків. Надано поняття ризику ліквідності банків. Встановлено підходи до реалізації напрямів управління ліквідністю банків. Визначено складові антикризового управління ризиком ліквідності банків. Запропоновано інструментарій превентивного та реактивного антикризового управління ризиком ліквідності банків.

The article examines the current features of liquidity risk management of Ukrainian banks. It is proved that the liquidity of banks is the basis for the effective performance of their functions and tasks by the banking system, because it contributes to their reliability, financial stability and competitiveness. It has been proved that liquidity management process, which is provided both at the macro level, through the influence of regulatory functions of governments and central banks, and at the micro level - through self-regulation in each individual bank. The classification of factors influencing the level of liquidity of banks is given. The factors of the macroeconomic level include: general state and development of the country's economy (inflation rate, GDP dynamics, financial results of enterprises, incomes and savings of the population, development of the securities market, financial resources market, banking competition, etc.); state of the world economy; political situation; social factors; features of regional economic development; NBU policy. The factors of the microeconomic factors level include: inadequate credit and investment and interest rate policy of the bank; qualification and experience of the bank's management staff; financial condition and size of the bank; business reputation of the bank; structure and dynamics of

the client base; structure and dynamics of the bank's assets and liabilities; level of organization of bank management and marketing; quality of loan portfolio and securities portfolio. Approaches to the implementation of areas of liquidity management of banks, namely: liquidity management strategies, methods of liquidity management, methods of assessing the need for liquidity. The level of fulfillment of liquidity standards by Ukrainian banks is analyzed. The components of anti-crisis risk management of banks' liquidity have been identified. The functions of anti-crisis management of the bank's liquidity risk are determined: preventive, diagnostic, planned, organizational, reputational and social. The tools of preventive and reactive anti-crisis management of liquidity risk of banks are offered.

Ключові слова: банки; ліквідність; ризик ліквідності; нормативи; методи управління.

Key words: banks; liquidity; liquidity risk; standards; management methods.

Постановка проблеми. Інтеграція України в міжнародне середовище ставить на порядок денний питання сталості та фінансової стабільності банківської системи в цілому. При цьому одним з головних показників банківської діяльності є ліквідність, яка визначає спроможність забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань. Ліквідність є важливою системною характеристикою банків, яка свідчить про їх спроможність розширювати обсяги послуг своїм клієнтам та протистояти негативним наслідкам економічної та фінансової криз.

Ліквідність банків виступає підґрунтям для ефективного виконання своїх функцій та завдань банківською системою, тому що вона сприяє забезпеченню їх надійності, фінансовій стійкості та конкурентоспроможності.

За останні роки особливої уваги науковців та практиків набула проблема забезпечення ліквідності банків. Сучасні тенденції розвитку банківського бізнесу супроводжуються значними ризиками на які наражаються банки. При цьому ризики банківської діяльності знаходяться в постійній трансформації, ускладнюються через процеси цифровізації економіки держави, фінансової нестабільності розвитку ринку банківських послуг. Тому, на сьогодні, актуальним питанням є вибір методів та інструментів управління ризиком ліквідності банків України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів ліквідності банків становить значний теоретичний та практичний інтерес. Зокрема, сучасний стан та проблеми забезпечення ліквідності банків України досліджувалися у наукових працях Бойко А. [1], Гірняк В. [2], Герасимович А. [3], Міщенко В. [4], Шептухи О. [5]. Розгляду питань щодо методів та інструментів управління саме ризиком ліквідності банків присвячено наукові праці Дибби І. [6], Прасолової С. [7], Жердецької Л. [8], Еркес О. [9]. Шануючи доробок вітчизняних учених у проблематиці управління ризиками ліквідності банків, зауважимо, що важливим є управління ризиками ліквідності в цілому, тобто ризиком незбалансованої ліквідності. Саме тому питання вибору методів та інструментів управління ризиком ліквідності банків потребують поглибленого аналізу та продовження системного опрацювання.

Мета статті – аналіз стану рівня ліквідності банків України та теоретико-методичне обґрунтування вибору методів та інструментів управління ризиком ліквідності.

Основні результати дослідження. Розвиток банківської системи в умовах нестабільності економіки потребує забезпечення ефективного функціонування основних інституцій. Стратегічний підхід до управління та планування банківською діяльністю дає змогу зберегти або покращити позиції банку на фінансовому ринку, досягти визначених цілей, уникнути фінансових, у тому числі банківських ризиків, привести у відповідність основні показники діяльності [10, с. 163].

В сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг різних країн світу процес управління ліквідністю забезпечується як на макрорівні, через вплив регулятивних функцій урядів та центральних банків, так і на мікрорівні – через саморегулювання в кожному окремому банку.

Автори Мороз А.М., Савлук М.І. виділяють дві групи факторів, які впливають на дотримання банком належного рівня ліквідності: наявність у банку необхідної суми ліквідних коштів; можливість залучення ліквідних коштів шляхом їх запозичення чи продажу активів. Такий підхід базується на існуючих методах управління ліквідністю банків, але він не передбачає дослідження передумов вибору того чи іншого методу [11, с. 532-535].

Як стверджують науковці Стельмах В.С. та Міщенко В.І., до внутрішніх факторів ризику ліквідності прийнято відносити: якість активів і пасивів, ступінь незбалансованості активів і пасивів за строками, сумами та в розрізі окремих валют, рівень банківського менеджменту, імідж банку. До зовнішніх факторів можна віднести: розвиток ринку цінних паперів і ринку міжбанківського кредитування; стан грошово-кредитних індикаторів (рівень інфляції, відсоткових ставок, валютного курсу, динаміки цін на фондовому ринку тощо) [4, с. 20].

Бойко А.С., до макроекономічних факторів відносить: розвиток фінансового ринку, банківський нагляд та регулювання, розвиток економіки країни, вплив політичної ситуації, середній рівень доходів, витрат і заощаджень населення. До мікроекономічних факторів автор відносить: якість депозитної бази банків, достатність власного капіталу, збалансованість активів і пасивів за сумами та строками, система управління діяльністю банку, якість і стійкість ресурсної бази [1, с. 46]

Узагальнивши різні погляди щодо чинників, які впливають на ліквідність банку, автором запропоновано наступну їх класифікацію (рис. 1).

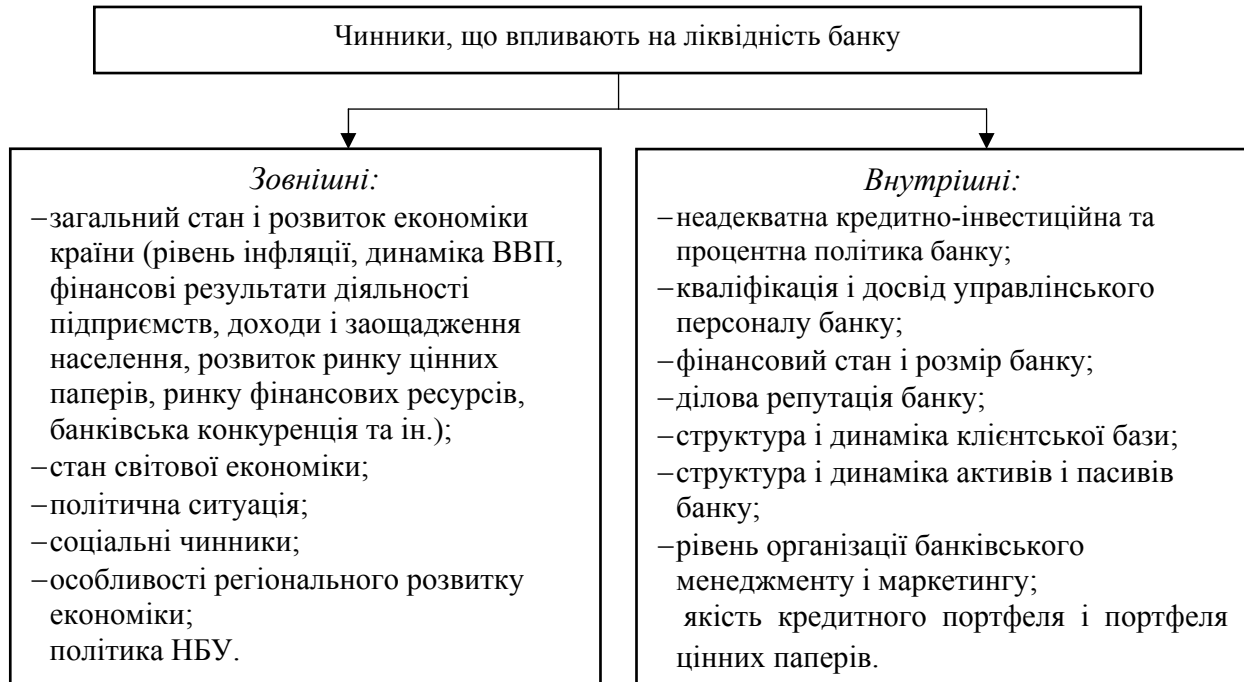

Рис. 1. Чинники, що впливають на рівень ліквідності банків

Джерело: систематизовано автором

Безпосередньо зміст процесу управління банківською ліквідністю полягає в гнучкому поєднанні протилежних вимог – максимізації прибутковості за обов’язкового додержання норм ліквідності. При цьому чітко виражений фактор невизначеності, оскільки керівництво банку не може з певністю передбачити, коли і в якому масштабі постане проблема ліквідності. А коли вона виникає, можна лише вдатися до тих чи інших управлінських дій на основі раніше створених резервів ліквідних коштів, особливої структури активів і пасивів або напрацьованих операцій.

Сам процес підвищення ефективності управління ліквідністю передбачає не лише врахування впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але і вибір напрямів управління ліквідністю банку (рис. 2).

Рис. 2. Підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банків

Джерело: систематизовано автором на підставі узагальнення матеріалів [4; 7, с. 64]

Слід звернути увагу на те, що одні методи краще застосовувати при плануванні та прогнозуванні показників ліквідності, інші – при діагностиці стану ліквідності, а деякі з них – метод показників, розриву та управління активами і пасивами – можуть ефективно використовуватися в обох випадках (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика та напрямки використання методів управління ліквідністю

Назва і характеристика методу управління ліквідністю	Напрямок використання	
	Діагностика стану ліквідності	Планування та прогнозування показників ліквідності
1. Метод фондового пулу (котловий): кошти із різних джерел об'єднуються в один фонд (пул), а потім розподіляються між окремими активами	-	+
2. Метод розподілу коштів (конверсії): кожен вид пасиву прив'язується до конкретного виду пасиву	-	+
3. Метод збалансування активів і пасивів: оптимізація потоків активів і зобов'язань банку	+	+
4. Метод оцінки розриву ліквідності: розрахунок показників абсолютного і відносного розриву між потоками активів і пасивів у часі	+	+
5. Метод джерел і напрямків використання коштів (нетто-ліквідна позиція): визначення дисбалансу між очікуваними надходженнями і списаннями коштів з рахунку	-	+
6. Метод застосування системи показників (індикаторів), встановлених контролюючими і регулюючими органами	+	+

Джерело: [12, с. 162]

Слід відмітити, що головним чинником виникнення ризику ліквідності є незбалансованість між термінами погашення та обсягами активів і пасивів, що призводить до зниження дохідності.

Базельський комітет з нагляду за банківською діяльністю під ризиком банківської ліквідності розуміє «неспроможність фінансувати підвищення активів або регулювати скорочення зобов'язань» [13].

Відповідно до Положення «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», під ризиком ліквідності розуміють імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки [14]. Тобто, наголос робиться на проблему нестачі ліквідності. Тому, банківські регуляторні органи у своїй наглядовій діяльності основну увагу приділяють саме дотриманню банками мінімальних нормативів ліквідності, тобто мінімізації ризику її нестачі.

Для більш детального дослідження ризику ліквідності варто зупинитися на його класифікації на підставі узагальнення наукових доробок (табл. 2).

Таблиця 2.
Класифікації ризику ліквідності банків

Автор	Характеристика
Базельський комітет з нагляду за банківською діяльністю [13]	<i>зовнішні</i> , пов'язані зі змінами економіки загалом, належать валютні, фінансові, правові та ризики стихійних лих; <i>внутрішні</i> – ризик незбалансованої ліквідності, ризик за окремими операціями, ризики, пов'язані з наслідками прийняття неякісних рішень, ризик втрати ділової репутації
Шаталов А.М. [15, с. 103]	<i>ризик ліквідності фондування</i> (недостатності грошових коштів), пов'язаний зі зниженням спроможності банку виконувати свої зобов'язання у зазначені строки чи неможливістю повністю або частково покрити грошовими коштами вимоги контрагентів; <i>ризик ліквідності активів</i> , пов'язаний з неможливістю реалізувати активи в тих чи інших сегментах фінансового ринку, що приводить до втрат; <i>ризик недостатньої ліквідності</i> , що означає неможливість своєчасного виконання банком своїх зобов'язань; <i>ризик надлишкової ліквідності</i> , що означає недотримання частини доходів через надлишок високоліквідних, але низько доходних активів
Пернарівський О.В. [16, с. 26]	<i>балансовий ризик ліквідності</i> – ризик того, що банк у певний момент часу не зможе виконати свої зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів унаслідок неадекватної структури балансу; <i>ризик ліквідності ринку</i> – ризик того, що в певний момент часу виникне ситуація, за якої банк не в змозі буде придбати на фінансовому ринку необхідні кошти за діючою ринковою ставкою через недостатність поточних обсягів послуг або низький кредитний рейтинг самого банку позичальника; <i>ризик події</i> – наявний або очікуваний ризик, що загрожує доходам і капіталу банку, який спричиняється особливими ситуаціями (він є наслідком політичних, соціально-економічних та інших ризиків)

Джерело: систематизовано автором

Для вибору методів та інструментів управління ризиком ліквідності банків, впершу чергу необхідно визначитися методами його оцінювання.

Слід звернути увагу на те, що ліквідність балансу як ступінь покриття зобов'язань активами та ліквідність самих активів забезпечуються дотриманням обов'язкових економічних нормативів НБУ [5, с. 471].

Відповідно до Інструкції «Про регулювання діяльності банків України», Національний банк України встановлює наступні нормативи ліквідності:

– Норматив короткострокової ліквідності (Н6) – цей норматив установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення Н6 має бути не менше ніж 60 відсотків [17].

– Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію. Нормативне значення LCR складає 100 % [17].

– Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності банку на горизонті один рік. Банк розраховує зазначений коефіцієнт відповідно до «Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR)» [17; 18].

При цьому слід відзначити, що запровадження нових нормативів ліквідності у банках України, пов'язано з певними труднощами, які відзначає Еркес О. [9, с. 640-641], та з якими ми частково погоджуємося, зокрема:

– нерівномірний розподіл високоліквідних активів, який характеризується 40 % таких активів завдяки ОВДП у структурі балансів державних банків та менш ніж 10% – окремих приватних банків, може привести до прецеденту регуляторного арбітражу;

– невеликі банки, які мають дефіцит високоліквідних активів, потребуватимуть додаткових ресурсів для придбання ОВДП та депозитних сертифікатів, також складнощі можуть виникнути у банків з іноземним капіталом, які не мають відкритих лімітів на операції з ОВДП, та банків, які не мають можливості відкрити кореспондентські рахунки в банках з інвестиційним рейтингом;

– розрахунок та дотримання нормативу NSFR потребує значної зміни структури пасивів банків, в яких переважає короткострокове фондування;

– необхідність компенсації збільшених витрат на фінансування створює передумови для зростання відсотків за кредитами та обмеження ризиків шляхом упровадження жорстких вимог до потенційних позичальників, що може привести до уповільнення динаміки кредитування;

– забезпечення достатньої питомої ваги високоліквідних активів, які є малоприбутковими, та залучення термінових депозитів, які коштують дорожче, ніж вклади до запитання, може негативно позначитися на маржинальності вітчизняних банків.

При цьому авторка згаданої статті, відзначає і переваги введення нових нормативів ліквідності, а саме: формування достатнього запасу ліквідності для протидії негативному впливу кризових явищ на національному та міжнародному рівнях незалежно від стратегічних макроекономічних прогнозів; підтримка здатності банківської системи протистояти фінансовим та економічним шокам незалежно джерел їх походження та зниження ризику поширення шоків у реальний сектор економіки; дотримання загальноприйнятих у світовому фінансовому просторі нормативів ліквідності сприятиме підвищенню конкурентоздатності та привабливості вітчизняних банків для іноземних інвесторів; вдосконалення депозитної політики банку в контексті стимулювання довгострокових вкладів, диференціація ставок за депозитами різної терміновості, зміна бізнес-моделей банків та надання переваги депозитам фізичних осіб, які характеризується більшою стійкістю та диверсифікованістю порівняно зі вкладами корпоративних клієнтів; стимулювання випуску облігацій та ділової активності банків на фондовому ринку [9, с. 640-641].

Якщо розглядати виконання банками України нормативу Н6, то слід відмітити, що за аналізований період він повністю дотримується (рис. 3).

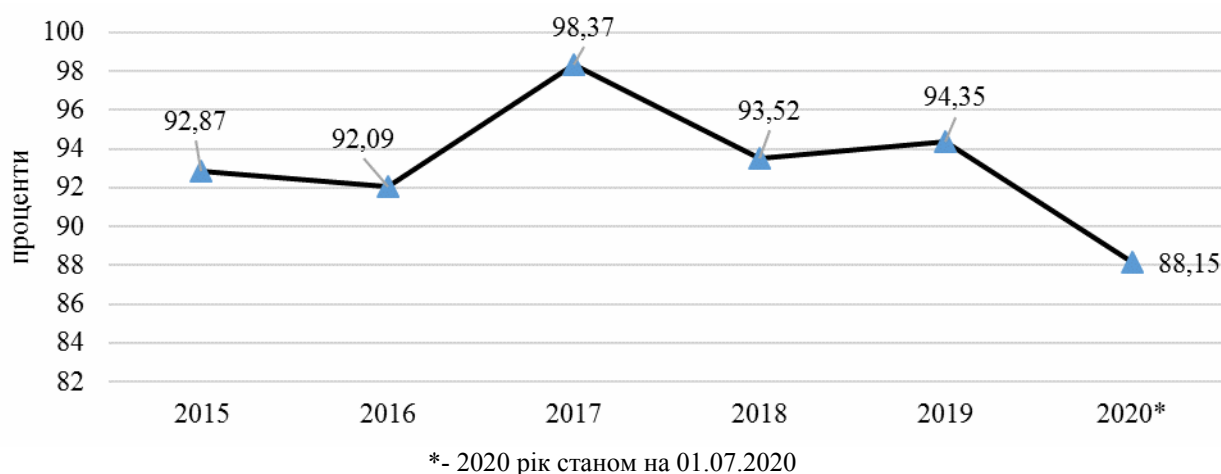

Рис. 3. Динаміка нормативу короткострокової ліквідності (Н6) за період 2015-2020* рр., %
Джерело: складено автором за матеріалами [19]

Виконання коефіцієнту покриття ліквідністю, було проведено на групі системно важливих банків. Проведений аналіз засвідчив, що усі банки перевищують встановлене нормативне значення у декілька разів (табл. 3).

Таблиця 3.
Виконання системно важливим банками України коефіцієнту покриття ліквідністю (LCR), %

Банки	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (не менше 100 %)		Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (не менше 100 %)	
	01.07.2019	01.07.2020	01.07.2019	01.07.2020
АТ «Укрексімбанк»	401,13	447,34	248,15	571,92
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	156,06	355,55	198,51	422,23
АТ «ТаскомБанк»	123,46	176,98	149,72	129,19
АТ «Кредобанк»	111,88	127,72	99,45	109,68
Акціонерний банк «Південний»	150,60	166,49	241,15	263,60
АТ «ПУМБ»	187,10	228,97	275,73	227,54
АТ «УкрсибБанк»	360,41	432,25	382,82	327,99
АБ «Укргазбанк»	209,39	246,43	194,42	171,96
АТ «ОТП Банк»	163,90	222,32	205,03	247,24
АТ «Ощадбанк»	298,08	319,64	167,46	234,01
АТ КБ «ПриватБанк»	200,73	199,57	225,00	229,27
АТ «А – Банк»	329,61	890,61	361,29	671,89
АТ «Універсал Банк»	275,63	341,34	430,80	457,67
АТ «Альфа-Банк»	329,61	391,67	361,29	719,61

Джерело: складено автором за матеріалами [19]

Наступний підхід до визначення ризику ліквідності банку – це коефіцієнтний. Існують різні точки зору з приводу набору показників, які дають можливість оцінити ризик ліквідності. Їх узагальнення представлено у таблиці 4.

Таблиця 4.
Характеристика наукових підходів до коефіцієнтного аналізу ризику ліквідності банків

№ пор.	Автор	Система коефіцієнтів
1.	Прасолова С., Чернявська О. [7, с. 61]	<p><i>Коефіцієнти, що є математичним обґрунтуванням стратегії управління ліквідністю через активи:</i> коефіцієнт відношення високоліквідних активів до суми загальних чистих активів; коефіцієнт співвідношення проблемних кредитів та суми наданих кредитів</p> <p><i>Коефіцієнти, що дають математичне обґрунтування стратегії управління ліквідністю через пасиви:</i> коефіцієнт співвідношення зобов'язань та сукупних пасивів; коефіцієнт відношення нестійких зобов'язань (депозитів до запитання, одержаних міжбанківських кредитів і коррахунків банків) до суми загальних зобов'язань</p> <p><i>Коефіцієнти, що дають математичне обґрунтування стратегії збалансованого управління активами і пасивами:</i> коефіцієнт покриття нестійких зобов'язань (відношення високоліквідних активів до суми нестійких зобов'язань); коефіцієнт вилучення коштів (відношення високоліквідних активів до суми всіх депозитних вкладів клієнтів); коефіцієнт співвідношення кредитів, наданих клієнтам, та депозитних вкладів клієнтів; коефіцієнт співвідношення міжбанківських кредитів наданих та одержаних (у тому числі коррахунки банків)</p>
2.	Жердецька Л. [8, с. 219]	співвідношення кредитів та депозитів; співвідношення постійних активів до власного капіталу; співвідношення грошових потоків відповідного строку t; дисбаланси у фондуванні; показник достатності ліквідного покриття; показник чистого стабільного фондування
3.	Дибя М., Стукан І. [6, с. 16]	співвідношення капіталу і активів; частка державних цінних паперів в активах; частка проблемних кредитів в активах; частка неробочих активів в загальних активах; співвідношення вкладів населення і капіталу; відношення коштів п'яти найбільших кредиторів до коштів клієнтів; відношення коштів в касі та на коррахунку у НБУ до 20 % коштів «на вимогу» фізичних та юридичних осіб; відношення приросту/відтоку коштів клієнтів до зобов'язань; відношення строкових депозитів до загальної суми кредитів; коефіцієнт миттєвої ліквідності
4.	Герасимович А. [3, с. 13-15]	коефіцієнт співвідношення позик і депозитів; коефіцієнт миттєвої ліквідності; коефіцієнт ліквідності за строковими зобов'язаннями; коефіцієнт загальної ліквідності; співвідношення високоліквідних активів до робочих активів;

		коефіцієнт поточної ліквідності; норматив короткострокової ліквідності; відношення залучених коштів до власних; коефіцієнт мобільності високоліквідних активів; коефіцієнт мобільності гривневої (інвалютної) складової високоліквідних активів; коефіцієнт трансформації залучених коштів; коефіцієнт ліквідних активів; коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів
--	--	---

Джерело: систематизовано автором

Представлені методики у деяких випадках повторюються за обраними коефіцієнтами, але з нашої точки зору найбільш спрощена та доступна, запропонована Прасолової С. та Чернявською О.

У процесі управління активами та зобов'язаннями для встановлення контролю над рівнем ризику відсоткової ставки оцінюється чутливість окремих статей та банківського балансу загалом до відсоткового ризику. Індикатором чутливості балансу до відсоткового ризику є показник гепу. На практиці цей термін інколи використовують для характеристики різниці «розриву» між певними показниками, співвідношення яких характеризується певною пропорційністю, збалансованістю [2, с. 767]. Проведемо геп-аналіз банків України за період 2015-2020 рр. (табл. 5).

Таблиця 5.
Аналіз розриву (гепу) банків України за 2015–2020 роки (тис. грн.)

Показник	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Кредити	873610,8	538706,7	561328,2	588566,7	562161,5	556582,5
Депозити	749056,9	849911,8	930004,5	963044,8	1097080,8	1193657,4
Розрив (геп)	124553,9	-311205,1	-368676,3	-374478,1	-534919,3	-637074,9
Кумулятивний розрив (геп)	124553,9	-186651,2	-555327,5	-929805,6	-1464724,9	-2101799,8

*- 2020 рік станом на 01.07.2020

Джерело: розраховано автором

Як свідчать дані таблиці 5, негативний кумулятивний розрив (геп) свідчить про фінансування довгострокових активів за допомогою короткострокових зобов'язань. При цьому, слід відмітити, що надлишок ліквідності означає, що наявні ліквідні кошти за обсягом перевищують їх використання, існує додатний розрив ліквідності. Така ситуація може негативно впливати на стан банку і економіки країни загалом, оскільки банки за таких умов не може ефективно розпоряджатися ресурсами, а змушений їх накопичувати.

Досвід функціонування банків України, засвідчує, що банківські кризи набули систематичного характеру, а в умовах прискореної глобалізації, відкритість економічної системи є причиною зростання рівня ризиковості діяльності у фінансовому та реальному секторі. Тому, за доцільне є розробка системи антикризового управління ризиком ліквідності банків.

Зважаючи на концептуальні підходи щодо управління та антикризового управління зокрема, та ураховуючи сутність ліквідності банку, антикризове управління ризиком ліквідності банків, можна трактувати з точки зору системного підходу [20, с. 71]. З позиції системного підходу, антикризове управління ліквідністю визначено як складну структурно-функціональну цілісність, складові якої упорядковані таким чином, що здійснюється управлінський вплив керуючої підсистеми (суб'єктів управління) на керовану підсистему (операційну ліквідність та урівноваження потенціалу ліквідності банку) через механізм антикризового управління (рис. 4).

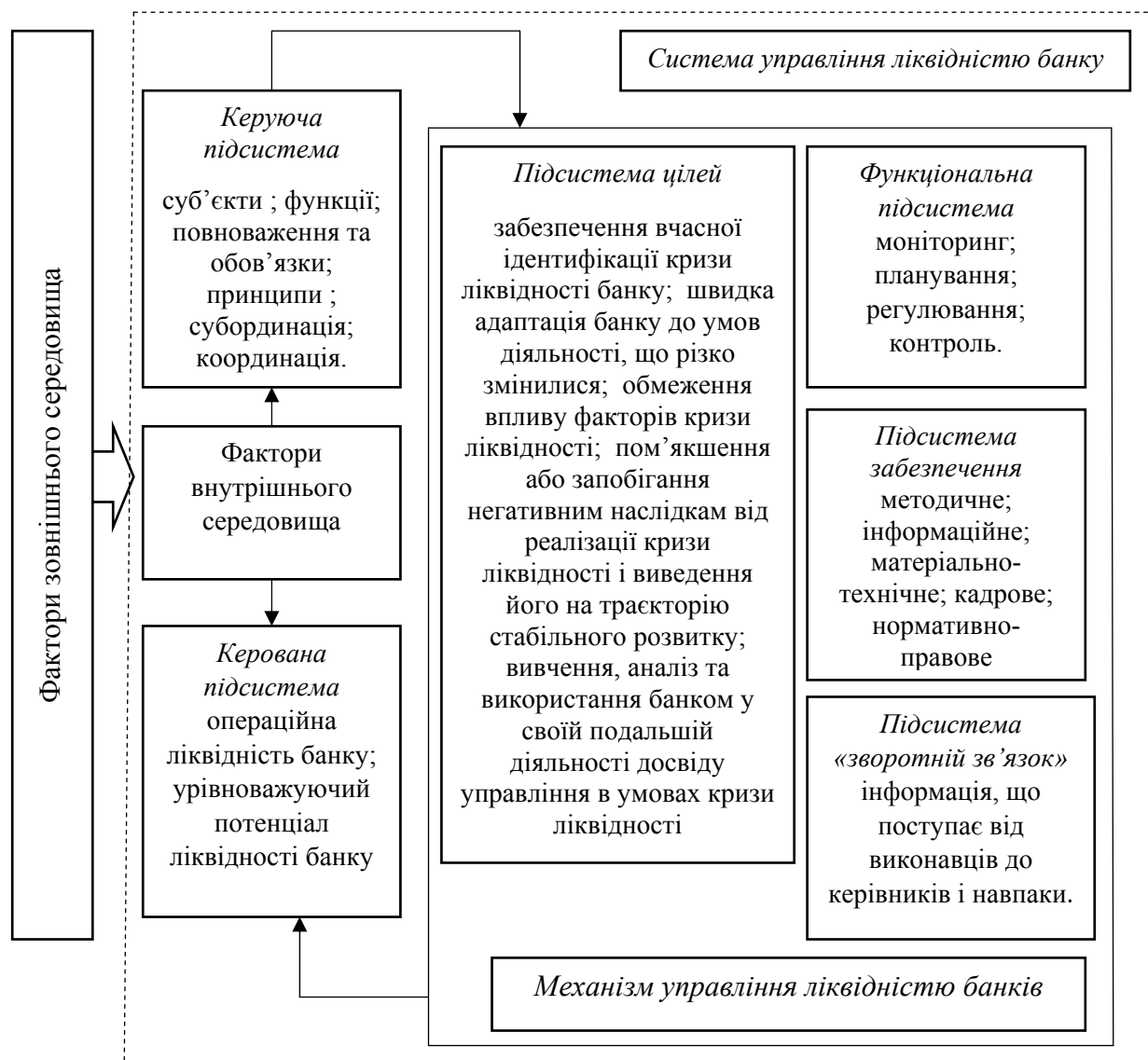

Рис. 4. Антикризове управління ризиком ліквідності банків з позиції системного підходу

Джерело: складено автором

Антикризовий моніторинг ризику ліквідності банків розглядається як перманентний процес діагностики реальної кризи ліквідності для своєчасного виявлення та оцінки характеру її прояву і оперативного реагування на неї; діагностики потенційної кризи ліквідності з метою проведення оцінки можливих наслідків впливу деструктивних факторів за окремими сценаріями стрес-тестування та вжиття профілактичних заходів щодо попередження виникнення реальної кризи ліквідності [21, с. 289].

Виокремлюють наступні функції антикризового управління ризиком ліквідності банку:

- профілактична – вчасне реагування на вплив деструктивних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища з метою запобігання кризи ліквідності;
- діагностична – здійснення діагностики ліквідності банку та прогнозування її подальшого розвитку з метою забезпечення менеджменту банку оперативною та якісною інформацією;
- планова – підготовка плану реагування на кризу ліквідності банку;
- організаційна – організація антикризових процедур на основі чіткого розподілу повноважень та функціональних обов'язків існуючих підрозділів та формування тимчасових антикризових підрозділів (антикризового комітету);
- репутаційна – формування позитивного іміджу банку через попередження та припинення негативних чуток і паніки серед клієнтів та контрагентів банку;
- соціальна – формування психологічної мотивації персоналу з метою досягнення максимального ефекту від реалізації процедур з антикризового управління [22, с. 15].

Превентивне антикризове управління здійснюється на постійній основі з метою вчасного виявлення загрози кризи ліквідності та її попередження. Реактивне активізується у випадку ідентифікації кризи ліквідності банку та передбачає запровадження у банках режиму підвищеної готовності (режиму діяльності в умовах явної кризи).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний стан банківської системи та національної економіки зокрема, виявив необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банків на постійній основі.

Застосування інструментів моніторингу достатності та якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банків шляхом застосування профілактичних заходів, контроль за станом всіх складових ліквідності – все це в комплексі надасть можливість банкам залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи. Враховуючи вимоги часу та міжнародних стандартів забезпечення ліквідності та нівелювання її ризику, Національний банк України посилює вимоги до банків щодо дотримання ними відповідного рівня ліквідності, хоча з іншого боку це негативно впливає на стан довгострокового кредитування в країні.

Список використаних джерел.

1. Бойко А.С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 43-47
2. Гіряк В.В., Путьківський Т.А. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності (на прикладі АТ «Ощадбанк»). *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 766-773.
3. Герасимович А. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. *Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана*. 2011. № 1. С. 11-17.
4. Стельмах В.С., Міщенко В.І., Крилова В.В., Набок Р.М., Приходько О.Г., Гришук Н.В.. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: науково-аналітичні матеріали. К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень., 2008. 286 с.
5. Шептуха О. Сучасний стан та проблеми банківської ліквідності в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 3 (20). С.468-473.
6. Діба М.І., Стукан І.Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 15-21.
7. Прасолова С., Чернявська О. Удосконалення управління ризиком ліквідності банків як складова формування концепції їхньої фінансової безпеки. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 4. С. 58-64.
8. Жердецька Л.В. Трансформація підходів до оцінки та регулювання ризику ліквідності банків. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 3 (03). С.217-222.
9. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Економіка і суспільство*. 2019. Вип 20. С. 635-642.
10. Іващук О.І. Концептуальні підходи до ліквідності банку як об'єкту фінансового управління. *Галицький економічний вісник*. 2010. №2(27). С. 163-169.
11. Мороз, А.М., Савлук О.І. Гроші та кредит: підручник. К.. 2011.555 с.
12. Коваленко В.В., Коренєва О.Г., Торяник Ж.І. Обґрунтування стратегії управління ліквідністю банківської установи. *Проблеми та перспективи розвитку банківської системи: зб. наукових праць*. 2006. Т. 17. С. 159-166.
13. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools: Basel Committee on Banking Supervision. January 2013. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs238.htm> (дата звернення 15.07.2020).
14. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Положення, схвалено постановою Правління Національного банку України від 11 липня 2018 року № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення 15.07.2020).
15. Шаталов А.Н. Управление ликвидностью в рамках финансового менеджмента банка. *Финансовый менеджмент*. 2004. № 6. С. 101–110.
16. Пернарівський О.В. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 10. С. 26–29.
17. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Інструкція, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення 15.07.2020).
18. Методика розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), затверджена Постановою Правління Національного банку України від 24.12.2019 № 1001-рш. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11>. (дата звернення 15.07.2020).
19. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (дата звернення 12.07.2020).
20. Ребрик Ю.С. Рання діагностика кризи ліквідності як інструмент попередження кризових явищ у банку. *Фінансово – кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2010. Вип. 2 (9). С. 70-78.
21. Коваленко Д. І. Організація антикризового управління в банківському секторі економіки. *Вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди*. 2013. Вип. 20 (2). С. 288-296.
22. Криклій О.А., Ребрик Ю.С. Система комплексного управління ліквідністю банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2010. Вип.1 (8). С. 9-17.

References.

1. Boyko, A.S. (2018), "Factors influencing the provision of bank liquidity in Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 11, pp. 43-47.
2. Hirnyak, V.V. and Putkivsky, T.A. (2018), Liquidity management of banks in conditions of economic instability (on the side of JSC "Oschadbank"), *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 22, pp. 766-773.
3. Gerasimovych, A. (2011), "Ratio of liquidity of the bank's balance sheet", *Visnyk KEF KNEU imeni V. Het'mana*, vol. 1, pp. 11-17.
4. Stelmakh, V.S. Mishchenko, V.I. Krylova, V.V. Nabok, R.M. Prikhodko, O.G. and Grishchuk, N.V. (2008), *Likvidnist' banku: okremi aspekty upravlinnya ta svitovyy dosvid rehulyuvannya i nahlyadu: naukovy-analitychni materialy* [Bank liquidity: some aspects of management and world experience of regulation and supervision: scientific and analytical materials], Natsional'nyy bank Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
5. Sheptukha, O. (2019), "The current state and problems of bank liquidity in Ukraine", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 3, no. 20, pp. 468-473.
6. Dyba, M.I. and Stukan, I.Y. (2018). "Dynamic indicator of liquidity of the banking system in conditions of economic instability", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 10, pp. 15-21.
7. Prasolova, S. and Chernyavska, O. (2014), "Improving the liquidity risk management of banks as part of the formation of the concept of their financial security", *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 4, pp. 58-64.
8. Zherdetskaya, L.V. (2016), "Transformation of approaches to assessing and managing bank liquidity risk", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 3, no.03, pp. 217-222.
9. Erkes, O. and Gordienko, T. (2019), "New liquidity standards in the system of risk-oriented supervision of banks in Ukraine", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 20, pp. 635-642.
10. Ivashchuk, O.I. (2010), "Conceptual approaches to bank liquidity as an object of financial management", *Halyts'kyi ekonomichnyy visnyk*, vol. 2, no. 27, pp. 163-169.
11. Moroz, A.M. and Savluk, O.I. (2011), *Hroshi ta kredyt* [Money and credit], KNEU, Kyiv, Ukraine.
12. Kovalenko, V.V. Koreneva, O.G. and Toryanyk, J.I. (2006), "Substantiation of the liquidity management strategy of a banking institution", *Problemy ta perspektivy rozvytku bankiv's'koyi systemy: zb. naukovykh prats'*, vol. 17, pp. 159-166.
13. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools: Basel Committee on Banking Supervision. (January 2013), available at: <https://www.bis.org/publ/bcbs238.htm> (Accessed 15 July 2020).
14. Natsional'noho banku Ukrainy (2018), "On the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (Accessed 15 July 2020).
15. Shatalov, A.N. (2004), "Liquidity management within the financial management of the bank", *Finansovyy menedzhment*, vol. 6, 101-110.
16. Pernarivsky, O.V. (2004), "Analysis and assessment of the bank's liquidity risk", *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 10, pp. 26-29.
17. Natsional'noho banku Ukrainy (2001), "On the procedure for regulating the activities of banks in Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (Accessed 15 July 2020).
18. Natsional'noho banku Ukrainy (2019), "Methodology for calculating the net stable financing ratio (NSFR)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11> (Accessed 12 July 2020).
19. Official site of the National Bank of Ukraine (2020), available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (Accessed 12 July 2020).
20. Rebrick, Yu.S. (2010), Early diagnosis of liquidity crisis as a tool for crisis prevention in the bank. *Finansovo – kredytna diyal'nist': problemy teorii ta praktyky*, vol. 2, no.9, pp. 70-78.
21. Kovalenko, D.I. (2013), "Organization of crisis management in the banking sector of the economy", *Visnyk Pereyaslav-Khmel'nyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. Hryhoriya Skovorody*, vol. 20, no.2, 288-296.
22. Crickley, O.A. and Rebrick, Yu.S. (2010), "Bank liquidity management system", *Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii ta praktyky*, vol. 1, no. 8, pp. 9-17.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2020 р.